

1 Theatrum

Cultuur

- Theater en toneelspel

Lectuur

- Familia
- Diēs et nox
- Mōstellāria
- Theātrum Mārcelli

Taalstudie

- Uitspraak van het Latijn
- Veranderlijke en onveranderlijke woorden
- Zelfstandige naamwoorden
- Werkwoorden
- Bijvoeglijke naamwoorden

Het theater

1 Bestudeer de tekening van een theater in het oude Rome.

- a Hoe bereiken de toeschouwers hun zitplaats?
- b Waar in het publiek zitten de vrouwen?

2 Waar en van wie leren de Romeinen theater en toneel kennen?

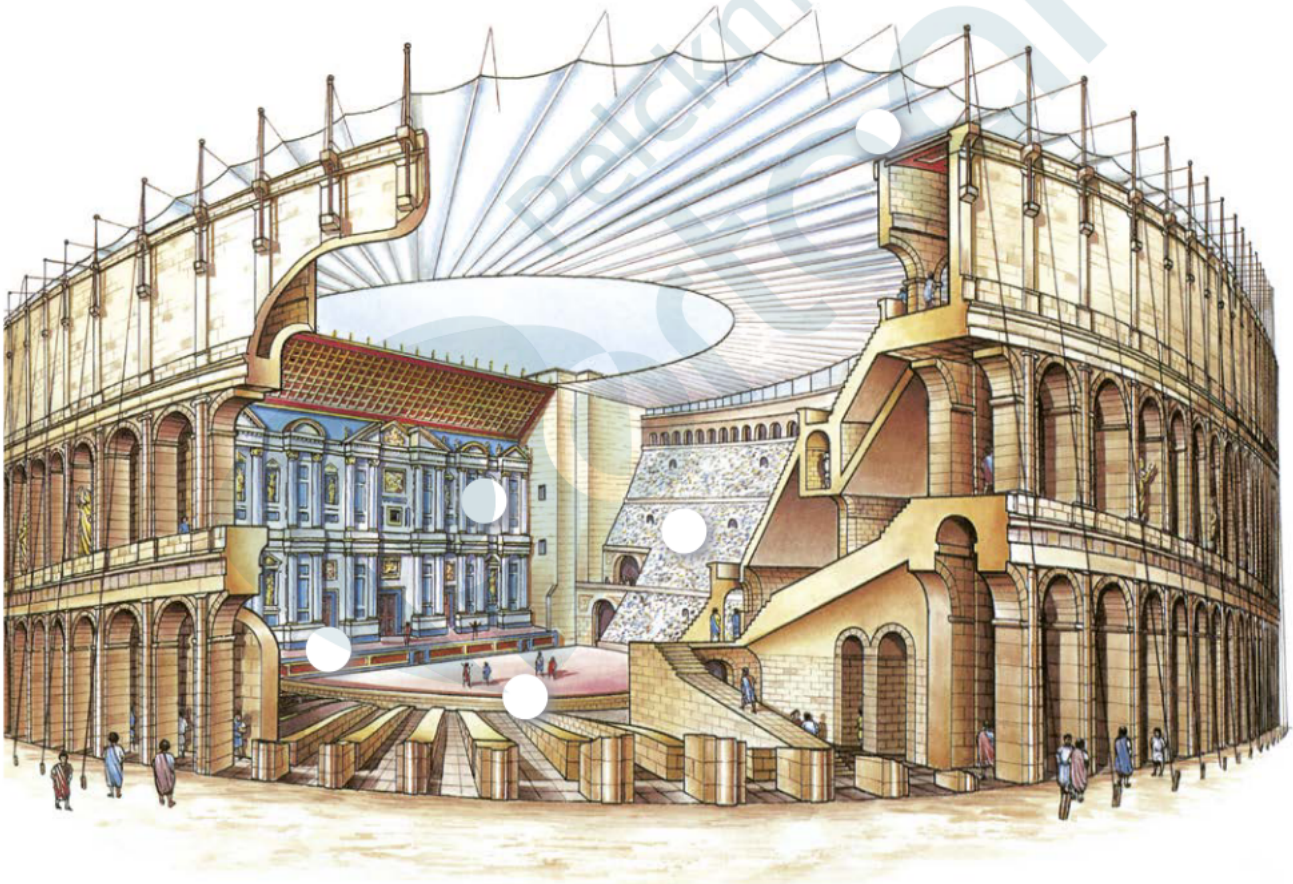
.....

3 Uit welk materiaal worden de theaters vervaardigd?

- a in het begin:
- b later:

4 Zet de cijfers op de juiste plaats in de tekening van het theater.

- 1 scaena 2 orchēstra 3 scēnemuur 4 zitplaatsen 5 vĕlum

5 Noem twee steden buiten Italië waar je vandaag nog een Romeins theater kunt bezoeken.

.....

6 Geef twee verschillen tussen een Romeins theater en een modern theater.

ROMEINS

MODERN

.....

.....

Het toneelspel

7 Op welke manier kan het publiek zien welk personage door een acteur uitgebeeld wordt?

.....

.....

.....

8 Wat doen de slaven op het reliëf volgens jou?

a rechterslaaf (bij de zoon):

.....

b linkerslaaf (bij de vader):

.....

.....

9 Schrijf een mime.

a Schrijf in vijf zinnen een scenario (een beschrijving van de gebeurtenissen) bij de beeldjes.

.....

.....

.....

.....

.....

b Voer deze mime op.

10 Geef in je eigen woorden twee voorbeelden van de gierigheid van Euclio in de komedie van Plautus.

.....

.....

11 Verbind het begrip met de juiste omschrijving.

mime

toneelstuk met een happy end

tragedie

toneelstuk waarin één acteur alle rollen speelt

komedie

toneelstuk dat meestal slecht afloopt

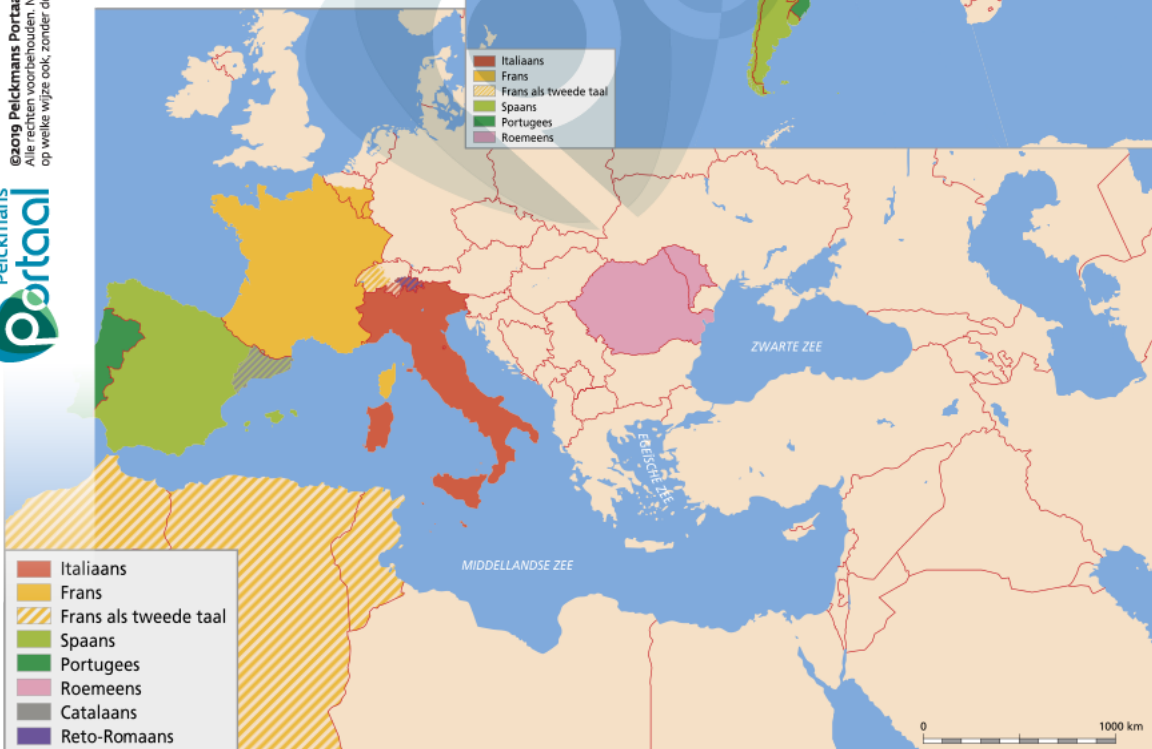
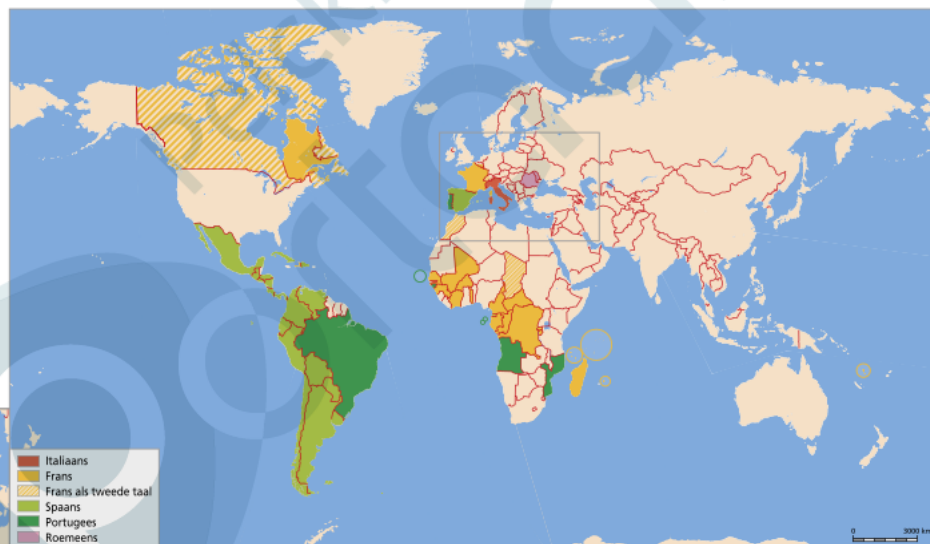
pantomime

toneelstuk zonder maskers en met vrouwen

1.2 De uitspraak van het Latijn

Het Latijn, de taal van de Romeinen, werd gedurende vele eeuwen in het uitgestrekte Romeinse Rijk gebruikt.

Het Latijn leeft voort in de Romaanse talen. Door de kolonisatie worden die talen ook buiten Europa gesproken naast de inheemse talen.

©2019 Pelckmans Portaal maakt deel uit van Pelckmans uitgevers nv Brasschaatsesteenweg 308 - 2920 Kalmthout - België - pelckmansuitgevers.be
 Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering.

De meeste letters kun je uitspreken zoals in het Nederlands, maar er zijn toch enkele belangrijke verschillen.

1 **u** klinkt als **oe**

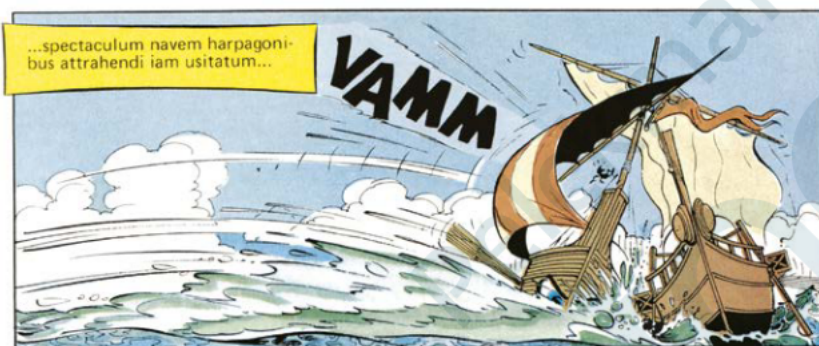
zo ook:
templum [tempel],
flūmen [rivier]

2 **c** klinkt als **k**

zo ook:
amīcus [vriend],
mercātor [handelaar]

3 **v** klinkt als **w**

zo ook:
vīnum [wijn],
vōx [stem; woord]

4 **qu** klinkt als **kw**

zo ook:
aqua [water],
equus [ruiter; ridder]

5 **g** klinkt als in het Franse **garçon**

zo ook:
gladius [zwaard], virgō [maagd; meisje]

6 **i** klinkt als **j** vóór een klinker en tussen twee klinkers

zo ook: **i**uvenis [*jongeman*], **m**aiōrēs [*voorouders*]

7 **s** tussen twee klinkers klinkt altijd als **s**, nooit als **z**

zo ook: **r**osa [*roos*], **m**iser [*ongelukkig*]

8 Klinkers die op elkaar volgen, worden *afzonderlijk* uitgesproken.

Er zijn drie *tweeklanken*:
ae klinkt als **aj**
oe klinkt als **oj**
au klinkt als **aw**

zo ook: **C**aesar [*Caesar*], **m**oenia [*stadsmuren*], **C**laudia [*Claudia*]
 maar: **d**i-ēs [*dag*], **d**e-**u**s [*god*], **t**u-**u**s [*jouw*]

De uitspraak van het Latijn

u klinkt als **oe**
c klinkt als **k**
v klinkt als **w**
qu klinkt als **kw**
g klinkt als in **garçon**

i klinkt als **i** of als **j**
s klinkt als **s**
ae klinkt als **aj**
oe klinkt als **oj**
au klinkt als **aw**

1 Lees de vetgedrukte tekst luidop.

2 Spreek de Latijnse woorden correct uit. Als er een – boven een klinker staat, spreek je die klinker lang uit.

Asia	[Azië]	equus	[paard]	moenia	[stadsmuren]
Augustus	[Augustus]	fābula	[verhaal]	quamquam	[hoewel]
circus	[circus]	foedus	[verdrag]	quiētus	[rustig]
difficilis	[moeilijk]	glaciēs	[ijs]	tempus	[tijd]
excūsā	[excuseer]	iocus	[grap]	via	[weg]

3 Lees de namen van deze 'Latijnse' helden.

4 Lees de titel van de 'Latijnse avonturen' van Asterix, Kuifje en Alex.

1 Albius Claudius Pulcher pater et dominus est.

en is

Albius Claudius Pulcher senātor quoque est.

senator ook

Valeria māter et domina est.

moeder

Claudia filia est. Valeria et Claudia fēminae sunt.

vrouwen zijn

5 Mārcus filius est.

Gaius avus est. Avus iam senex est. Interdum in sēde sedet.

grootvader al soms in zijn zetel hij zit

Ibi legit aut dormit.

daar hij leest of hij slaapt

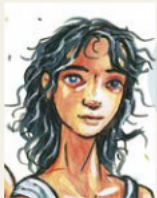
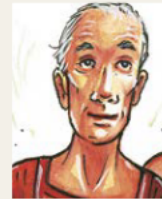
Clēmēns servus est.

Dāvus quoque servus est. Clēmēns et Dāvus servī sunt.

slaven

10 Clēmēns saepe in hortō labōrat.

dikwijls in de tuin werkt

Sabīna serva est.

Flāvia quoque serva est. Sabīna et Flāvia servae sunt.

slavinnen

In culinā sunt. Servae enim saepe in culinā labōrant.

in de keuken ze zijn want werken

In familiā duo animālia sunt: Nigra fēlēs est, Argus canis est.

twee dieren kat hond

15 Nigra semper dormit, sed Argus ante domum sedet

altijd maar vóór het huis

cōgitatque: 'Cavē canem!'

en hij denkt 'Pas op voor de hond!'

1.4 Veranderlijke en onveranderlijke woorden

Serv-**us** saepe in hortō labōra-t.

Quattuor serv-**ī** saepe in hortō labōra-**nt**.

De **slaaf** werkt dikwijls in de tuin.

Vier.....

Net zoals in het Nederlands bestaan in het Latijn verschillende **woordsoorten**.

Sommige woordsoorten zijn veranderlijk:

de naamwoorden: serv-**us** / serv-**ī**

de werkwoorden: labōra-**t** / labōra-**nt**

- de **stam** is onveranderlijk,
- de **uitgang** verandert.

Sommige woordsoorten zijn onveranderlijk:

de voegwoorden: et [*en*]

de bijwoorden: saepe [*dikwijls*]

de voorzetsels: in [*in*]

de meeste telwoorden: quattuor [*vier*]

Ook in het Nederlands bestaan **veranderlijke** en **onveranderlijke** woorden.

	naamwoorden	werkwoorden
veranderlijke woorden	Ik zie een slaaf . Ik zie twee slaven .	De slaaf werkt . De slaven werken .

	voegwoorden	bijwoorden	voorzetsels	telwoorden
onveranderlijke woorden	<ul style="list-style-type: none"> • Jan werkt en slaapt. • 's Avonds kookt vader of moeder. • Ze zijn moe maar tevreden. • Ze antwoorden niet, want ze slapen. 	<ul style="list-style-type: none"> • dikwijls slapen • al slapen • soms slapen • daar slapen 	<ul style="list-style-type: none"> • in de kast • op de kast • achter de kast • naast de kast 	<ul style="list-style-type: none"> • één hond • vier paarden • tien vingers • honderd punten

1 Sorteert.

monumentum – et – labōrat – filius – saepe – virgō – sedet – via – quattuor – dormit – -que – flūmen – ibi – senex – aut

VERANDERLIJKE WOORDEN	ONVERANDERLIJKE WOORDEN

2 Schrap alle onveranderlijke woorden. Vertaal de zin die overblijft.

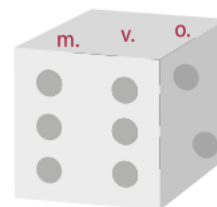
quattuor – aut – servī – sed – saepe – ibi – -que – labōrant.

.....

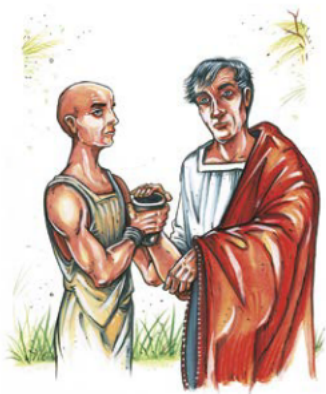
3 Verbind het Latijnse woord met de juiste woordsoort.

1 vōx [stem]	☐	naamwoord
2 labōrat [hij werkt]	☐	werkwoord
3 saepe [dikwijls]	☐	voegwoord
4 templum [tempel]	☐	voorzetsel
5 in [in]	☐	telwoord
6 quattuor [vier]	☐	bijwoord
7 ibi [daar]	☐	
8 aut [of]	☐	
9 interdum [soms]	☐	
10 decem [tien]	☐	

Net zoals in het Nederlands noemen Latijnse **zelfstandige naamwoorden** of **substantieven** een persoon, een dier, een ding of een begrip. Ze hebben een **woordgeslacht** of **genus**: mannelijk, vrouwelijk of onzijdig.

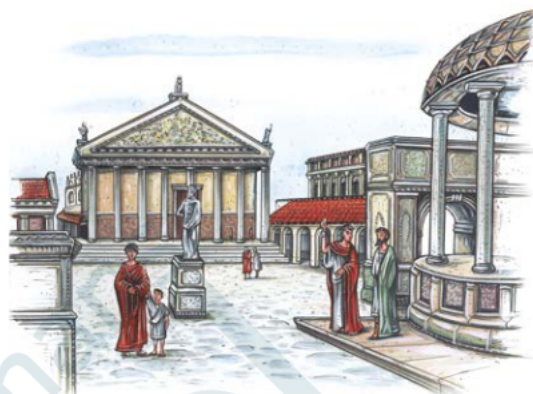
1 Substantieven van de eerste klasse

domin-**us**
serv-**us**

domin-**a**
serv-**a**

templ-**um**
monument-**um**

De **substantieven van de eerste klasse** eindigen op **-us**, **-a** of **-um**. Het genus kun je afleiden uit de uitgang.

DE SUBSTANTIEVEN VAN DE EERSTE KLASSE: VERBUIGINGSMODELLEN			
	MANNELIJK	VROUWELIJK	ONZIJDIG
MODEL	av- us	ros- a	dōn- um
VERTALING	<i>grootvader</i>	<i>roos</i>	<i>geschenk</i>

2 Substantieven van de tweede klasse

pater
senex

māter
nox

caput
flūmen

De **substantieven van de tweede klasse** hebben **verschillende eindletters**.
Het genus kun je niet afleiden uit de uitgang.

Bij personen wordt het genus meteen duidelijk uit de **betekenis** van het woord:
pater **mannelijk**; māter **vrouwelijk**

Bij andere substantieven moet je het genus leren in de **woordenlijst**.

16	vōx	vōc-is, v.	de stem; het woord
17	flūmen	flūmin-is, o.	de rivier
20	canis	can-is, m.	de hond

DE SUBSTANTIEVEN VAN DE TWEDE KLASSE: VERBUIGINGSMODELLEN

	MANNELIJK	VROUWELIJK	ONZIJDIG
MODEL	dux	māter	corpus
VERTALING	leider	moeder	lichaam

Verwar niet:

- av-**us** **eerste** klasse en **mannelijk**
- corpus **tweede** klasse en **onzijdig**

1 Eerste of tweede klasse?

		1ste	2de		1ste	2de	
1	amīcus	☐	☐	5	māter	☐	☐
2	amīca	☐	☐	6	corpus	☐	☐
3	iuvenis	☐	☐	7	aqua	☐	☐
4	templum	☐	☐	8	dōnum	☐	☐

2 Vul aan tot een zelfstandig naamwoord.

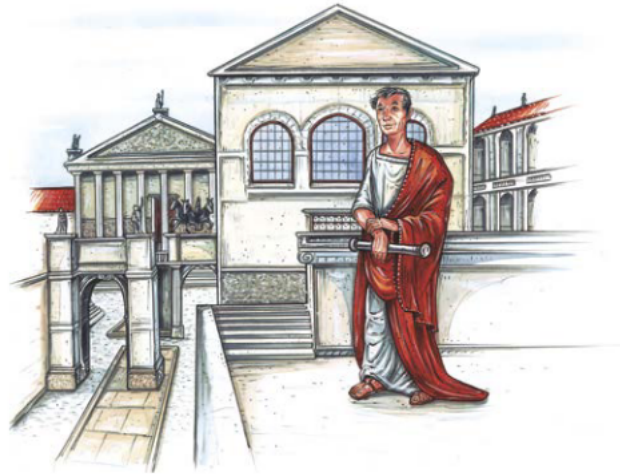
mercātor

1	pat.....	5	flūm.....
2	dōn.....	6	sen.....
3	corp.....	7	māt.....
4	mīl.....	8	serv.....
			serv.....

3 Duid de klasse en het genus aan.

		KLASSE		GENUS		
		1ste	2de	m.	v.	o.
1	virgō	☐	☐	☐	☐	☐
2	caput	☐	☐	☐	☐	☐
3	equus	☐	☐	☐	☐	☐
4	vīnum	☐	☐	☐	☐	☐
5	pater	☐	☐	☐	☐	☐
6	domina	☐	☐	☐	☐	☐
7	nox	☐	☐	☐	☐	☐
8	avus	☐	☐	☐	☐	☐
9	sīdus	☐	☐	☐	☐	☐
10	fēmina	☐	☐	☐	☐	☐

1 **Albius Claudius Pulcher senātor est. Senātōrēs in forō aut in cūriā sunt. Decem**
 senātōrēs nōndum in cūriā sunt. In forō **statuae, templa, monumenta sunt. In forō**
iūdicēs et mercātōrēs quoque sunt.

senatoren op het forum in tien

nog niet

standbeelden tempels

rechters

Ecce, iam nox est. Senātōrēs nōn iam in cūriā sunt. Nunc sīdera appārent. Sub lūnā

kijk niet meer nu sterren verschijnen onder

5 **statuae templaque splendent. Tiberis flūmen lentē in mare fluit. Servī servaeque**

glanzen Tiber traag naar zee stroomt slaven slavinnen

dormiunt. Nōn iam in culinā labōrant. Tōta familia domī quiētē dormit. Militēs enim

slapen keuken ze werken geheel thuis rustig soldaten

vigilant. Ante domum etiam Argus vigilat!

waken vóór het huis ook

VIDESNE?

HET LIDWOORD

Het Latijn kent geen lidwoorden. Vul de vertaling aan.

Albius Claudius Pulcher senātor est.

Albius Claudius Pulcher is

Ecce, iam nox est.

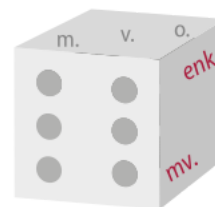
Kijk, het is al

Sub lūnā statuae templaque splendent.

Onder *glanzen*

1.7 De substantieven: enkelvoud en meervoud

Substantieven kunnen veranderen van **getal**: ze kunnen **enkelvoud** of **meervoud** zijn.

1 Substantieven van de eerste klasse

Serv-**us** labōrat.

.....*werkt.*

Serv-**i** labōrant.

.....*werken.*

Serv-**a** dormit.

.....*slaapt.*

Serv-**ae** dormiunt.

.....*slapen.*

Templ-**um** splendet.

.....*glanst.*

Templ-**a** splendet.

.....*glanzen.*

In het meervoud krijgen substantieven van de eerste klasse **een andere uitgang**.

DE SUBSTANTIEVEN VAN DE EERSTE KLASSE: VERBUIGINGSMODELLEN

ENKELVOUD			MEERVOUD		
M.	V.	O.	M.	V.	O.
av- us	ros- a	dōn- um	av- ī	ros- ae	dōn- a

Verwar niet:

- ros-**a** **v. enk.** grondwoord: rosa
- dōn-**a** **o. mv.** grondwoord: dōnum

2 Substantieven van de tweede klasse

luvenis sedet.

..... *zit.*

luven-ēs sedent.

..... *zitten.*

Virgō spectat.

..... *kijkt.*

Virgin-ēs spectant.

..... *kijken.*

Flūmen splendet.

..... *glinstert.*

Flūmin-a splendent.

..... *glinsteren.*

Aan de **stam** van de substantieven van de tweede klasse wordt in het meervoud een **uitgang** toegevoegd.

De **stam** van de substantieven van de tweede klasse kun je niet afleiden uit het grondwoord. Je moet de stam altijd leren in de **woordenlijst**. De stam van een substantief wordt **aangeleerd vanuit de genitief** van het substantief: daarover leer je meer in caput 3.

16	vōx	vōc -is, v.	de stem; het woord
17	flūmen	flūmin -is, o.	de rivier
20	canis	can -is, m.	de hond

DE SUBSTANTIEVEN VAN DE TWEDE KLASSE: VERBUIGINGSMODELLEN

ENKELVOUD			MEERVOUD		
M.	V.	O.	M.	V.	O.
dux	māter	corpus	duc-ēs	mātr-ēs	corpor-a

1 Geef de meervoudsvorm.

1	māter	<i>matres</i>	3	rosa		5	corpus	
2	avus		4	dux		6	dōnum	

2 Zet de substantieven van de woordenlijst 1 tot 55 mondeling in het meervoud.

3 Vrouwelijk enkelvoud of onzijdig meervoud?

	v. enk.	o. mv.		v. enk.	o. mv.		
1	flūmina	☐	☐	5	dōna	☐	☐
2	corpora	☐	☐	6	serva	☐	☐
3	filia	☐	☐	7	sīdera	☐	☐
4	fora	☐	☐	8	domina	☐	☐

4 Geef de klasse, het genus, het getal en het verbuigingsmodel.

	KLASSE	GENUS	GETAL	VERBUIGINGSMODEL
virgō	<i>2de</i>	<i>v.</i>	<i>enk.</i>	<i>mater</i>
1	amīcī
2	servae
3	fābula
4	templā
5	tempus
6	equus
7	equitēs
8	mīles

5 a Geef van de meervoudsvorm het enkelvoud.

b Vertaal het enkelvoud.

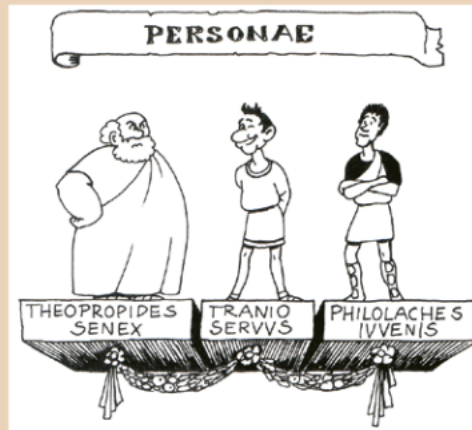
	uxōrēs	<i>uxor</i>	<i>echtgenote</i>
1	flūmina
2	equitēs
3	monumenta
4	iūdicēs
5	filii

6 Enkelvoud of meervoud?

	enk.	mv.		enk.	mv.		
1	capita	☐	☐	4	militēs	☐	☐
2	deae	☐	☐	5	onera	☐	☐
3	eques	☐	☐	6	lūna	☐	☐

Het toneelstuk 'Het spookhuis' van de Latijnse auteur Plautus draait rond de belevissen van drie figuren uit Athene: vader Theopropides, zijn zoon Philolaches en hun slaaf Tranio.

KEN JE DEZE WOORDEN NOG?

- spectāre
- properāre
- appārere
- respondere
- aperire

1 Hodiē tōta familia in theātrum properat. Ibi optimam fābulam spectāmus.
vandaag geheel naar zeer goed wij ...

Theopropidēs longum iter in Aegyptum facit. Dum
lang reis naar Egypte maken terwijl
pater abest, Philolachēs, fīlius eius, pecūniam paternam
afwezig zijn zijn geld van vader
absūmit. Sed tribus annīs post pater ex imprōvisō redit.
verkwisten drie jaar later onverwachts terugkeren

5 PHIL. 'Quid est, Trānio?'
wat

TR. 'Pater venit! Eum vīdī!'
hem ik heb gezien

Maar Philolaches hoeft zich geen zorgen te maken: Tranio zal alles regelen. De feestvierders moeten binnenshuis blijven en zich stilhouden. Dan komt alles in orde.

Theopropidēs iānuam pultat, sed quid hoc est? Clausa
deur kloppen op dit gesloten
iānua est interdiū. Nēmō iānuam aperit aut respondet.
overdag niemand

THEO. 'Nōnne quis intus est?'
toch wel iemand binnen

Vōcēs audiō! Iānuam aperire dēbētis!
ik hoor openen jullie moeten

Monstrum horridum inest.

Tum servus Trānio appāret.

op dat moment

TR. 'Mōnstrum horridum īnest. Ideō Philolachēs,
spook verschrikkelijk binnen zijn

filius tuus, iam p̄rīdem ēmigrāvīt.
jouw eerder is verhuisd

Pater mōnstra timet et timidus fugit.
vrezen bang wegluchten

15 Intereā domī filiū pecūniā paternā absūmere nōn dēsinit.
ophouden met

Iam finis est. Magnum plausum damus. Spectātōrēs laetī sunt et domum properāmus.
einde groot applaus wij ... toeschouwer vrolijk wij ...

naar Plautus, *Mostellaria*

- 1 Is het toneelstuk 'Het spookhuis' een komedie of een tragedie?
- 2 De Romeinen speelden dit stuk soms met twee acteurs. Hoe zorgden ze ervoor dat het publiek de drie personages herkende?

.....
.....

IN THEATRO MOSTELLARIA

1.9 De werkwoorden: infinitief en indicatief praesens

Hic saepe sede-**ō**.

Ik zit hier dikwijls.

stam + uitgang -**o** = 1ste p. enk.

Cur in hortō labōrā-**s**?

Waarom in de tuin?

stam + uitgang -..... = 2de p. enk.

Senex ibi dormi-**t**.

De oude man daar.

stam + uitgang -..... = 3de p. enk.

Hic saepe sedē-**mus**.

..... *hier dikwijls.*

stam + uitgang -..... = 1ste p. mv.

Cur in hortō labōrā-**tis**?

Waarom in de tuin?

stam + uitgang -..... = 2de p. mv.

Senēs ibi dormi-**u-nt**.

De oude mannen daar.

stam (+ bindklinker -.....-) + uitgang -..... = 3de p. mv.

Het Latijn vervoegt het werkwoord door aan de **stam** de gepaste **persoonsuitgang** toe te voegen.
 De zes persoonsvormen vormen de **indicatief praesens** van een werkwoord.
 De **indicatief** is de **wijs** van het werkwoord, het **praesens** is de **tijd** van het werkwoord.
 De indicatief praesens komt overeen met de Nederlandse **onvoltooid tegenwoordige tijd**.

De **infinitief praesens** is de **noemvorm** van het werkwoord: in de woordenlijst vind je de werkwoorden terug in de infinitief praesens.

De regelmatige werkwoorden worden ingedeeld in een aantal vervoegingsmodellen.

stam op -ā amā-re [beminnen; houden van] stam: amā-	stam op -ē monē-re [waarschuwen] stam: monē-	stam op -ī audi-re [horen; luisteren naar] stam: audi-
--	---	---

DE REGELMATIGE WERKWOORDEN

INFINITIEF PRAESENS

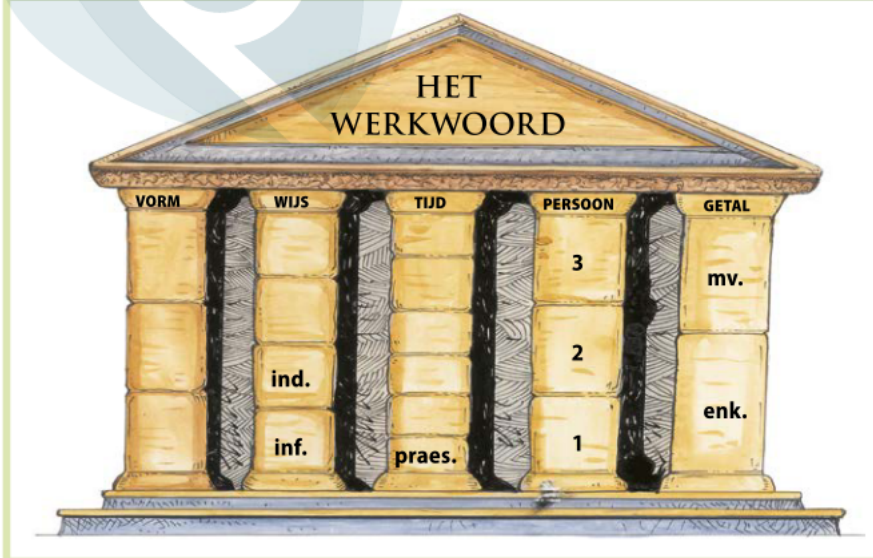
	amā-re	<i>beminnen</i>	monē-re	audi-re
--	---------------	-----------------	----------------	----------------

INDICATIEF PRAESENS

ENK. 1ste p.	am-ō	<i>ik bemin</i>	mone-ō	audi-ō
2de p.	amā-s	<i>jij bemint</i>	monē-s	audi-s
3de p.	ama-t	<i>hij, zij, het bemint</i>	mone-t	audi-t
MV. 1ste p.	amā-mus	<i>wij beminnen</i>	monē-mus	audi-mus
2de p.	amā-tis	<i>jullie beminnen</i>	monē-tis	audi-tis
3de p.	ama-nt	<i>zij beminnen</i>	mone-nt	audi-u-nt

- am-ō: bij het model *amāre* valt in de ind. praes. 1ste p. enk. de -a van de stam weg.
- audi-u-nt: bij het model *audire* wordt in de ind. praes. 3de p. mv. tussen stam en uitgang een **bindklinker -u-** toegevoegd.

De tempel van het werkwoord

1 Duid alle werkwoorden aan.

ideō	optimus	aperītis	habēs
properō	clāmānt	iūvenis	mīles
virgō	vidēre	invenīs	rosa
corpus	monumenta	senātōrēs	amās
spectāmus	respondēre	senēs	gaudēs

2 Splits in stam, eventueel bindklinker en uitgang, geef de infinitief en vertaal de opgegeven vorm.

	INFINITIEF	VERTALING
sede/t	<i>sedere</i>	<i>hij zit</i>
1 venītis
2 stās
3 habent
4 damus
5 gaudeō
6 dormiunt
7 cōgitātis
8 appāret

3 Sorteert.

stō – properātis – amāmus – veniunt – audīs – habēmus – dant – sedet – gaudeō – respondētis – monēs – narrat

1ste p. enk.	<i>sto</i>	
2de p. enk.		
3de p. enk.		
1ste p. mv.		
2de p. mv.		
3de p. mv.		

4 **Sorteer alle werkwoorden en vertaal ze zoals het in de context past.**

Het is nacht

1 Nox est. Mārcus et Claudia nōndum dormiunt.

Caelum spectant.

hemel

2 Mārcus rogat: 'Claudia, quid vidēs?'

wat

3 Claudia respondet: 'Multa sīdera videō.'

veel

4 Māter liberōs audit clāmatque: 'Cūr nōn tacētis?'

kinderen

stil zijn

5 Mārcus sēcum cōgitat: 'Sīdera nunc spectāmus. Dormire nōlumus.'

bij zichzelf

niet willen

INFINITIEF PRAESENS	
INDICATIEF PRAESENS	1ste p. enk.
	2de p. enk.
	3de p. enk.	<i>est: het is</i>
1ste p. mv.

2de p. mv.

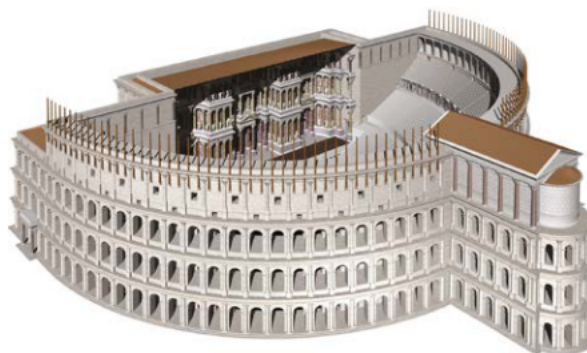
3de p. mv.

©2019 Peickmans Portaal maakt deel uit van Peickmans uitgevers nv Brasschaatsteenweg 308 - 2920 Kalmthout - België - peickmansuitgevers.be
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering.

5 Vertaal.

Met de hele familie naar het theater

Het theater van Pompeius (1ste eeuw v. Chr.) in Rome bood plaats aan 28.000 toeschouwers.

1 Rōmae tria theātra sunt.

in Rome drie

.....
.....

2 Hodiē in theātrō Pompeiī fābulam

vandaag van Pompeius

‘Mōstellāria’ spectāmus.

.....
.....

3 ‘Cūr theātrum nōndum intrās, pater?’, Mārcus impatiēns rogat.

binnengaan ongeduldig

.....
.....

4 Pater respondet: ‘Māter et avus quoque veniunt, sed avus lentius ambulat.

trager stappen

.....
.....

5 Patientiam servō: certē enim in hōc theātrō vacuās sēdēs invenīmus.’

kalnte bewaren zeker dit vrij zitplaatsen

.....
.....

6 Tandem appārent māter et avus. ‘Grrr... Cūr nōn properātis?’, sēcum cōgitat

eindelijk

bij zichzelf

Mārcus.

.....
.....

7 Pater quoque gaudet quod familia nunc ūnā aedificium intrāre potest.

omdat

samen

kunnen

.....
.....

8 Plūrimī spectātōrēs iam in theātrō sedent, sed citō vacuās sēdēs vidēmus.

zeer veel

toeschouwers

gauw

.....
.....

9 ‘Spectāculum ineat!’, Mārcus clāmat.

mag beginnen

.....

1.10 Theātrum Mārcellī

van Marcellus

In Rome kun je vandaag nog de indrukwekkende overblijfselen zien van één theater uit de Romeinse keizertijd: het theater van Marcellus. Het gebouw kent een rijke geschiedenis.

1 Chr.

Augustus, p̄rimus p̄nc̄eps Rōmānus, ūnam filiam Iūliam nōmine habet.

eerste keizer één Julia met de naam

ter Scribōnia est, sed Augustus cum uxōre dīvortium fēcit.

van was gescheiden

Marcellus optimus pulcherque iuvenis est et Iūliam uxōrem dūcit.

knap huwen

Mortuō autem Mārcellus, xx annōs nātus, post gravem morbum mortuus est.

maar jaar oud na zware ziekte gestorven

Proximē maeret Augustus, nam p̄nc̄eps Mārcellum iam successōrem

erng treuren want opvolger

quēbat.

als OVT

2 Chr.

Prope flūmen Tiberim Augustus magnificum theātrum aedificārī iubet.

bij Tiber bouwen laten

Augustus p̄nc̄eps theātrum novum Mārcellō mortuō dēvovet.

duurig aan ... opdragen

Centum in altō aedificiō XIV milia spectātōrum fābulās spectāre possunt.

duizend toeschouwers kunnen

3 Chr.

Centum mīnī multōs lapidēs ē theātrō Mārcellī auferunt,

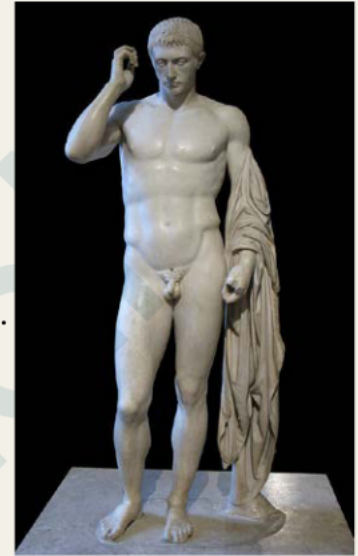
honderd steinen uit van ... wegnemen

Propter pontem antiqum renovāre volunt.

omdat brug willen

Ex eō tempore tōtum theātrum ruīna est.

vanaf dat geheel

Standbeeld van Marcellus uit 20 v. Chr.

De ligging van het theater van Marcellus.

Nōbilis familia ruīnam emit et theātrum antiqum

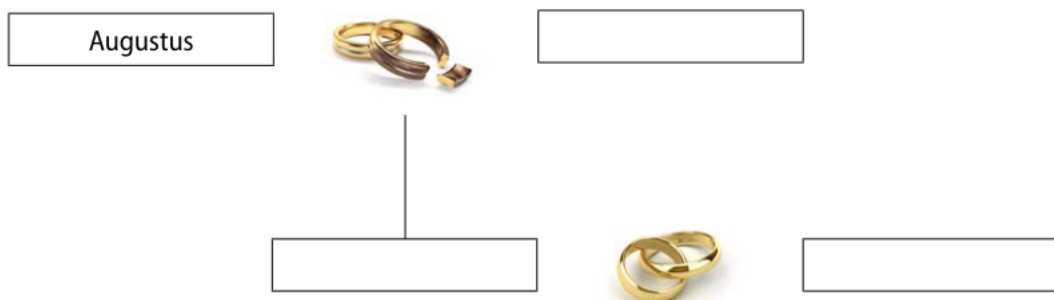
adellijk kopen

in lātam arcem convertit.

in burcht veranderen

1 Vul de juiste eigennamen in dit schema aan. R 1-3

2 Welke woorden verbindt *-que*? R 3

.....

3 Het geluk van de pas gehuwden is van korte duur. Hoe komt dat? R 4

.....

4 Om welke bijkomende reden heeft Augustus zoveel verdriet? R 5-6

.....

5 De emotionele toestand van de keizer wordt in R 7-9 uitgedrukt met een bijvoeglijk naamwoord, maar eerder in de tekst met een werkwoord. Vul in.

bijvoeglijk naamwoord:	werkwoord:
------------------------	------------

6 Wat is de capaciteit van het nieuwe theater? R 9

.....

7 De Romeinen zijn zelf verantwoordelijk voor het verval van het theater. Leg uit. R 10-12

.....

8 Van welke Latijnse woorden is de betekenis meteen duidelijk, zoals bij het woord *theātrum*? R 10-14

.....

9 Veel later krijgt het theater een nieuwe bestemming. Welke? R 13-14

.....

10 R 13 *Nōbilis familia ruīnam emit*. Waarom koos de familie precies voor deze locatie, denk je?

11 Is de nieuwe bestemming van het theater volgens jou een goede zaak?

VIDESNE?

DE PLAATS VAN HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD

In een Latijnse naamwoordgroep staat het bijvoeglijk naamwoord meestal vóór het zelfstandig naamwoord, maar soms staat het erachter. Zoek van beide posities twee voorbeelden.

VÓÓR HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD	ACHTER HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD

Net zoals in het Nederlands geven Latijnse **bijvoeglijke naamwoorden** of **adjectieven** meer uitleg over een zelfstandig naamwoord of substantief. Ze doen dat door een eigenschap, een toestand, de afkomst ... aan te duiden.

laet-**us** serv-**us**

de slaaf

laet-**ī** serv-**ī**

de slaven

timid-**a** domin-**a**

de meesteres

timid-**ae** domin-**ae**

de meesteressen

magn-**um** theātr-**um**

het theater

magn-**a** theātr-**a**

de theaters

Ook **adjectieven** zijn in het Latijn **veranderlijk**.

Adjectieven en substantieven

Adjectieven passen zich aan het **substantief** aan in **genus** en **getal**.

Het substantief waar het adjectief bij hoort, noem je de **kern**.

De kern en het aangepast adjectief vormen samen een **naamwoordgroep**.

laetī servī
kern

laetī servī
naamwoordgroep

DE ADJECTIEVEN VAN DE EERSTE KLASSE: VERBUIGINGSMODEL

ENKELVOUD			MEERVOUD		
M.	V.	O.	M.	V.	O.
bon- us	bon- a	bon- um	bon- ī	bon- ae	bon- a

Ook een **substantief van de tweede klasse** kan gecombineerd worden met een **adjectief van de eerste klasse**.

bonus A1	avus S1	bonī A1	avī S1
bonus A1	dux S2	bonī A1	ducēs S2

1 Sorteer.

flūmina – dominae – magna – onus – avus – timidus – theātra – longum – equī – eques – bonus – pater – optimae – forum – mulierēs

SUBSTANTIEVEN 1ste KLASSE	ADJECTIEVEN 1ste KLASSE	SUBSTANTIEVEN 2de KLASSE

2 a Duid het adjectief aan dat bij het opgegeven substantief hoort. b Vertaal de naamwoordgroep.

optimus / optimī	dominī	<i>de zeer goede meesters</i>
1 bona / bonae	serva
2 laetī / laetus	militēs
3 theātra	Rōmānae / Rōmāna
4 magnum / magnus	corpus
5 timidī / timidus	mīles
6 longa / longae	flūmina
7 aedificium	magnificus / magnificentum
8 multī / multa	equitēs

- 3 a Tot welke klasse behoren substantief en adjectief? Noteer onder elk woord S1, S2 of A1.
b Vertaal de naamwoordgroep.

timidus dux de bange leider

A1 S2

- 1 malus iudex
- 2 optimus servus
- 3 lāta flūmina
- 4 servae novae
- 5 magna theātra
- 6 alta statua
- 7 senātōrēs Rōmānī
- 8 bonus miles

- 4 Trek in de vet gedrukte naamwoordgroepen een pijl van het adjectief naar de kern.

Iedereen houdt van toneel

- 1 Subitō **magnus clāmor** in forō est.
plotseling geroep op
- 2 Praecō assiduē clāmat: '**Multi āctōrēs** in urbe sunt! Āctōrēs iam in theātrō sunt!
omroeper onafgebroken acteur stad
- 3 Albius Claudius Pulcher **fābulam optimam** dat!
laten opvoeren
- 4 **Tōta familia** in theātrum properat, nam omnēs **spectācula magnifica** amant.
naar want allen
- 5 **Multi spectātōrēs** iam in magnō theātrō sedent.
toeschouwer
- 6 Servī quoque laetī sunt, quod ibi **bonōs amīcōs** videre possunt.
kunnen

Micāre digitis: flitsen met de vingers

Dit spel kun je met twee spelers overall en op elk moment spelen.

Spelregels

De twee spelers zitten of staan tegenover elkaar. Hun rechterhand is achter de rug tot een vuist gebald.

Er wordt geteld van één tot drie.

Op 'één, twee' brengen de spelers hun vuist vóór het lichaam. Op 'drie' steken de spelers een aantal vingers van hun rechterhand op en roepen ze tegelijkertijd een telwoord tussen *ūnus* en *decem*, waarvan ze hopen dat het de som zal zijn van het totaal aantal opgestoken vingers.

Als het getal dat een van de spelers roept, gelijk is aan de som van het totaal aantal opgestoken vingers, krijgt die speler een punt.

bv. Marcus steekt vier vingers op en roept 'septem' (zeven). Claudia steekt drie vingers op en roept 'quīnque' (vijf). In dit geval heeft Marcus juist gegokt en krijgt hij een punt.

Wie het eerst vijf punten behaalt, is de winnaar. Je score kun je bijhouden met je vingers van je linkerhand.

Latijnse telwoorden

ūnus	een	I
duo	twee	II
trēs	drie	III
quattuor	vier	IV
quīnque	vijf	V
sex	zes	VI
septem	zeven	VII
octō	acht	VIII
novem	negen	IX
decem	tien	X

Ook vandaag wordt dit spel nog gespeeld, vooral in Zuid-Italië.

- a Lees telkens een blokje van de tekst.
- b Beantwoord de vragen.

leder speelt zijn rol

1 Theātrum magnum aedificium est. In scaenā magnificās statuās et columnās altās
op de scène zuil
 vidēmus. Intereā multī iuvenēs in theātrō iam sedent, nam āctōrēs fābulam laetam
acteurs

agunt.
opvoeren

- 1 Noteer alle onveranderlijke woorden en sorteer ze per woordsoort.

VOEGWOORDEN	BIJWOORDEN	VOORZETSLS

- 2 Duid alle naamwoordgroepen in R 1-3 aan. Trek telkens een pijl van het adjectief naar de kern.
- 3 Bij welk(e) werkwoord(en) wordt het onderwerp niet uitgedrukt? Duid aan met Ø.
- 4 Waarom zijn er zoveel jonge mensen in het theater?

.....

In cōmoediā saepe callidī servī et irātī dominī sunt. Nunc autem servus nōn callidus,
komedie sluw maar
 5 sed stultus in scaenā appāret. Stultus servus āctor optimus est. Sevēra domina
streng
 saepe clāmat, nam servae nōn pārent. Dominus autem irātus nōn est, servī enim
gehoorzamen maar
 audiunt et bene labōrant.
goed

- 5 Om welke twee redenen is deze komedie anders dan de meeste komedies?

-

-

- 6 Welke acteur heeft het meest talent?

- 7 Sorteert alle werkwoorden van R 4-7.

	REGELMATIGE WERKWOORDEN			ONREGELMATIG WERKWOORD ESSE
	stam op -ā	stam op -ē	stam op -ī	
3de p. enk.				
3de p. mv.				

- 8 Vertaal R 5 Sevēra domina tot R 7 labōrant.

.....

.....

.....

Cultuur

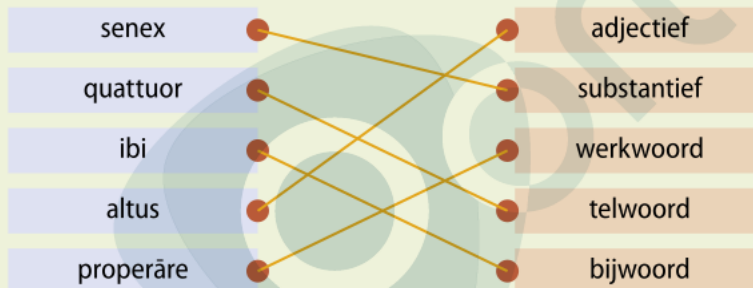
- 1 Waar en van wie leerden de Romeinen het theater kennen?**
in Zuid-Italië – van de Grieken
- 2 Waarom werd een zeil over het theater gespannen?**
om de toeschouwers te beschermen tegen hitte of regen
- 3 Waarom gebruikten de Romeinen maskers?**
omdat één acteur meerdere rollen moest spelen
omdat mannen de rollen van vrouwen vertolkten
- 4 Geef een andere naam voor tragedie en komedie. Wat is het verschil tussen beide?**
Een tragedie of treurspel is een stuk met een ernstige inhoud dat vaak slecht afloopt.
Een komedie of blijspel vertelt een verhaal dat de toeschouwers wil amuseren en dat eindigt op een happy end.

Wat kan de leerkracht je nog vragen?

- uitleggen waarin de vroegste Romeinse theaters van de latere Romeinse theaters verschillen
- de belangrijkste onderdelen van een theater benoemen
- enkele verschillen tussen een Romeins en een modern theater geven
- twee andere soorten toneel noemen die geleidelijk tragedie en komedie verdringen
-

Taalstudie

- 5 Verbind de woorden met de juiste woordsoort.**

- 6 Geef de klasse, het genus, het getal en het verbuigingsmodel.**

mercātōrēs	2	m.	mv.	dux
vīna	1	o.	mv.	donum
lūna	1	v.	enk.	rosa
sīdera	2	o.	mv.	corpus

- 7 Splits, geef de infinitief en vertaal de opgegeven vorm.**

stā/mus	stare	wij staan
gaude/t	gaudere	hij/zij is blij
dormi/u/nt	dormire	zij slapen
aperi/tis	aperire	jullie openen

8 Vertaal.

longa itinera (de) lange tochten
uxor optima een zeer goede echtgenote
novī finēs (de) nieuwe grenzen

9 Vertaal.

Hodiē tōta familia in theātrō est. Omnēs novam fābulam spectāre cupiunt.
vandaag naar allen verlangen

Vandaag is de gehele familie in het theater. Allen verlangen het nieuwe toneelstuk te bekijken.

In scaenā Philolachēs laetus est quod pater abest.
op de scène afwezig zijn

Op de scène is Philolaches vrolijk omdat zijn vader afwezig is.

Post spectāculum dominus dominaque, servī servaeque domum properant.
na

Na het schouwspel haasten de meester en de meesters, de slaven en de slavinnen zich naar huis.

Wat kan de leerkracht je nog vragen?

- de verbuigingsmodellen *avus, rosa, dōnum* en *dux, māter, corpus* in enkelvoud en meervoud opschrijven
- het verbuigingsmodel *bonus* in enkelvoud en meervoud opschrijven
- de vervoegingsmodellen *amāre, monēre* en *audire* opschrijven in de ind. praes. opschrijven
-

Lectuur

1 TR. 'Mōnstrum horridum īnest. Ideō Philolachēs, filius tuus, iam prīdem
verschrikkelijk jouw eerder
ēmigrāvit.'
is verhuisd

Pater mōnstra timet et timidus fugit. Intereā domī filius pecūniam
vrezen wegluchten

paternam absūmere nōn dēsinit.
van vader verkwisten ophouden met

5 Iam finis est. Magnum plausum damus. Spectātōrēs laetī sunt et domum
applaus toeschouwer
properāmus.

Mostellaria

10 Wie is aan het woord in R 1-2: de vader / de zoon / de slaaf? de slaaf

11 Waarom zou Philolaches verhuisd zijn?
omdat een spook het huis onveilig maakt

12 Vertaal R 3 Intereā tot R 4 dēsinit.
Intussen houdt de zoon thuis niet op (met) het geld van zijn vader te verkwisten.

13 Welke substantieven staan in dit fragment R 1-6 in het meervoud? monstra spectatores

14 Uit welke Latijnse woorden kun je afleiden dat het publiek zich geamuseerd heeft?
magnum plausum damus laeti

